

Beleidsrapportage Corona Gedragsunit

Nr. 15 – concept 5 november 2021

De Corona Gedragsunit van het RIVM ondersteunt beleid door gedragswetenschappelijke kennis te ontsluiten, te ontwikkelen en te vertalen naar antwoorden en adviezen voor overheidsbeleid en –communicatie. Het ministerie van VWS is opdrachtgever van de gedragsunit.

Deze 15^e beleidsrapportage bevat een overzicht van de producten en activiteiten van de afgelopen zes weken, plus een vooruitblik tot 31 december 2021.

De producten worden gepubliceerd op de [gedragsonderzoekspagina](#) van RIVM.nl. Medewerkers van de gedragsunit, evenals leden van onze wetenschappelijke adviesraad, zijn hierover te raadplegen.

Resultaten periode 10 september – 1 november 2021

1. Kennis verzamelen

Literatuuronderzoek

Sinds 2021 worden tweewekelijkse literatuurupdates rondgestuurd waarin de meest relevante publicaties, rapporten, nieuws en onderzoeken worden gedeeld binnen en buiten de Corona Gedragsunit. Deze update is bedoeld voor mensen met een (gedrags)wetenschappelijke achtergrond. Inmiddels zijn 18 updates uitgebracht. Wilt u de update ook ontvangen, dan kunt u mailen naar 5.1.2@rivm.nl met vermelding “Literatuurupdate”.

Verder is vanuit literatuuronderzoek bijgedragen aan een factsheet Testen, aan de memo ‘Positieve en negatieve effecten van de pandemie’ en aan het thema ‘Vaccinatiebereidheid bij specifieke groepen’ ter ondersteuning van de RIVM projectgroep ‘Verhogen Covid-19 vaccinatiegraad’.

Inspirerende praktijkvoorbeelden

Deze periode is gewerkt aan verhalen met de thema’s film, horeca, BOA’s en jeugdzorg. De verhalen geven inzicht in hoe mensen in verschillende contexten omgaan met de coronaregels, welke afwegingen meespelen en welke strategieën en oplossingen zij hanteren. Inmiddels zijn 29 van de in totaal 32 verhalen gepubliceerd op www.rivm.nl/gedragsonderzoek/voorbeelden-uit-praktijk. Een eerste kwalitatieve analyse van de verhalen (de memo met als titel ‘Impact van COVID-19 maatregelen op stakeholders in organisaties en netwerken: vijf lessen uit de praktijk’) is [gepubliceerd](#). De inzichten uit deze memo zijn inmiddels ook verwerkt in gedragsreflecties en in de memo ‘Hoe om te gaan met een ervaring van het virus’. Ook verschijnt naar aanleiding van deze memo een podcast.

2. Kennis ontwikkelen

Vragenlijstonderzoek Gedrag en Welbevinden

De vijftiende ronde van het vragenlijstonderzoek is afgenomen tussen 8 en 12 september. In deze ronde zijn geen aanvullende onderwerpen opgenomen, maar is gekeken hoe de resultaten

veranderden na de vakantieperiode en in een periode waarin de besmettingscijfers weer gedaald waren. De resultaten zijn op 23 september gepresenteerd in een online duidingssessie voor Haagse collega's en GGD'en, waarbij ook de resultaten van de memo 'Hoe om te gaan met een opleving van het virus' zijn meegenomen. Op 24 september zijn de resultaten gepubliceerd op www.rivm.nl/gedragsonderzoek/maatregelen-welbevinden.

De zestiende ronde van het vragenlijstonderzoek is afgenomen tussen 20 en 24 oktober. Onderwerpen die aanvullend zijn opgenomen deze ronde zijn onder andere het coronatoegangsbewijs, bron- en contactonderzoek na (zelf)testen, gedrag en beleving van kwetsbare groepen en het omgaan met de 1,5 meter nu het geen verplichting meer is, maar een advies. Resultaten van ronde 16 zijn op 4 november gepresenteerd in een online duidingssessie voor Haagse collega's en GGD'en, waarbij ook de resultaten van de interviews rond het coronatoegangsbewijs en het vertrouwen in de overheid zijn meegenomen. De resultaten zijn op 5 november gepubliceerd op de webpagina's van de gedragsunit op RIVM.nl.

Verdiepend kwalitatief onderzoek

In de periode 11 – 15 oktober zijn interviews gehouden met burgers, zowel gevaccineerden als ongevaccineerden. Gesproken is onder andere over het coronatoegangsbewijs en over vertrouwen in de overheid. De resultaten zijn gepresenteerd tijdens een online duidingssessie op 3 november en worden gepubliceerd op de [website](#).

Coronadashboard trendonderzoek

In de week van 13 september vond de 18^e ronde van het trendonderzoek plaats. Ronde 19 vond plaats in de week van 4 oktober. Ronde 20 startte in de week van 25 oktober. Resultaten worden gepubliceerd op het Coronadashboard van de Rijksoverheid.

Op de gedragswebsite wordt duiding en verantwoording opgenomen:

www.rivm.nl/gedragsonderzoek/trendonderzoek. De data die op geaggregeerd niveau gepresenteerd worden op het Dashboard, zijn voor nadere analyses door derden beschikbaar via data.rivm.nl.

Rapid response, verdiepend onderzoek

- De gedragsunit heeft ondersteuning geboden aan het DGSC-19 gedragsteam bij verschillende onderzoeksprojecten: uitdelen van zelftests bij voedselbanken en het profijtbeginnsel bij toegangstesten.
- Op 30 september is een [memo](#) gepubliceerd over analyse van open-veld-antwoorden op een vragenlijstvraag over positieve en negatieve effecten van de pandemie.
- Op basis van het eerder opgeleverde rapport 'Grootschalig testen' en de werkzaamheden van de gedragsunit in het algemeen, heeft de gedragsunit drie hoofdstukken aangeleverd voor het Rijksbrede rapport: 'Rijk aan Gedragsinzichten' van BIN-NL.
- Vanuit de gedragsunit is bijgedragen aan de ontwikkeling van een [Handreiking Ventilatie](#) die door TNO samen met een klankbordgroep werd opgesteld.
- In meetronde 15 van het vragenlijstonderzoek werd een [analyse](#) gemaakt van antwoorden van respondenten op de vraag "Heeft u nog opmerkingen over de coronamaatregelen in het

algemeen, dan kunt u dat hieronder schrijven". Vanaf ronde 16 worden dergelijke analyses gelijktijdig met de cijfers van het vragenlijstonderzoek gepubliceerd.

3.1 Kennisintegratie

Thema Vaccinatiebereidheid

- De cijfers over vaccinatiebereidheid werden periodiek geactualiseerd op basis van het trendonderzoek en vragenlijstonderzoek. De cijfers uit beide onderzoeken kunnen verschillen. Deze verschillen worden veroorzaakt doordat de trends in het vragenlijstonderzoek zijn gebaseerd op een cohort met dezelfde deelnemers, terwijl het trendonderzoek steeds een nieuwe representatieve steekproef betreft. Er is een overzicht gemaakt van de verschillende meetmethoden en uitkomsten, om helder te kunnen duiden waar de verschillen vandaan komen. Dit is in een presentatie van het programma 'Verhogen Vaccinatiegraad' aan de minister opgenomen.
- Op dit moment worden cijfers over vaccinatiebereidheid vanuit het trendonderzoek niet meer gepresenteerd op de webpagina's van de [gedragswebsite](#) van het RIVM en op het [Coronadashboard](#). Wel maken we periodiek een analyse van de groep die niet gevaccineerd is: 1) percentage dat nog van plan is om zich te laten vaccineren; 2) percentage dat twijfelt en 3) percentage dat niet van plan is zich te laten vaccineren. Dit wordt ook periodiek in het programma 'Verhogen Vaccinatiegraad' aan de minister gepresenteerd. Tevens wordt dit besproken in het afstemmingsoverleg 'vaccinatiedata' tussen RIVM, VWS en GGD GHOR.
- De gedragsunit geeft ondersteuning aan GGD'en bij het vergroten van de vaccinatiedeelname. Zo neemt een medewerker van de gedragsunit deel aan een wekelijks inloopuur en is een vragenlijst uitgezet die het mogelijk maakt op hoofdlijnen de effectiviteit te evalueren van de interventies die de GGD'en nu ontwikkelen voor het vergroten van vaccinatiedeelname (fijnmazig vaccineren). Meer dan de helft van de GGD-en heeft de vragenlijst ingevuld en de gedragsunit is begonnen met de analyses.
- Regelmatig worden vanuit de gedragsunit actuele gegevens, analyses en duiding ingebracht bij het vaccinatieprogramma van het RIVM.

Andere kennis(integratie)producten

- Op 1 oktober verscheen het rapport 'Inventarisatie Nederlandse COVID-19 Onderzoeken: Preventie en Zorg & Brede Maatschappelijke vraagstukken, [rapportage nr. 12](#), met een actualisatie van het thema Mentaal welbevinden. Op die dag werd ook een online duidingssessie over dit rapport georganiseerd. Een overzicht van alle inventarisaties tot nu toe staat [hier](#).
- Op 28 oktober is weer een gedragsreflectie opgeleverd aan NCTV en VWS. Gedragsreflecties gaan in op gedragsaspecten van mogelijke wijzigingen in het maatregelenpakket en zijn opgesteld in overleg met het [expertteam Gedrag en welbevinden](#). Gedragsreflecties worden gepubliceerd op de [website](#) van de Rijksoverheid als onderdeel van de NCTV-presentatie over Maatschappelijk Beeld en Uitvoeringstoets.
- Op 29 oktober is een concept van de brief met nadere toelichting op de opgeleverde gedragsreflecties verstuurd aan het ministerie van VWS en de NCTV. Deze brieven met gedragsreflecties worden door de minister van VWS gedeeld met de Tweede Kamer en worden tevens gepubliceerd op de pagina [Publicaties](#).
- De memo 'Draagvlak, vertrouwen en ervaren rechtvaardigheid' is op 27 oktober mondeling toegelicht aan het NKC en pdc-19. Online publicatie volgt begin november.

- De gedragsunit levert periodiek informatie vanuit haar vragenlijst- en trendonderzoek aan de VNG, ten behoeve van het dashboard Sociaal Domein.

3.2 Kennisdisseminatie

Resultaten van de gedragsunit worden niet alleen gepubliceerd op de website en naar VWS gestuurd, maar worden ook gericht aangeboden aan o.a. het NKC en het Coördinatieteam DGSC-19 en gepresenteerd in online duidingssessies.

Nieuwsbrief

De gedragsunit heeft een eigen nieuwsbrief Corona & Gedrag om beleidsmakers en professionals te informeren over de activiteiten en resultaten van de gedragsunit. Deze nieuwsbrieven staan [hier](#); via deze link kunt u zich ook abonneren op de nieuwsbrief. De nieuwsbrief komt elke drie tot vier weken uit. Alle online sessies worden aangekondigd in de agenda op www.rivm.nl/gedragsonderzoek.

Presentaties en bijeenkomsten

- **5.1.2e** heeft bijgedragen aan de paneldiscussie van een evenement voor studenten georganiseerd door Lieve Mark en Stichting Time Out, over de gevolgen van de coronacrisis voor studenten. De livestream is [hier](#) terug te kijken.
- **5.1.2e** is [geïnterviewd](#) door BIN-NL over 1,5 jaar Corona Gedragsunit.
- **5.1.2e** heeft een presentatie gegeven over de positieve en negatieve effecten van de coronacrisis voor gemeenten en GGD'en in de regio Kennemerland
- **5.1.2e** heeft een inleiding verzorgd tijdens een SRO-studiemiddag in Amersfoort op 3 november.

Blik vooruit 2 november – 31 december 2021

1. Kennis verzamelen

Literatuuronderzoek

De tweewekelijkse literatuurupdates met daarin de meest relevante publicaties, rapporten, nieuws en onderzoeken worden ook de komende periode gedeeld binnen en buiten de Corona Gedragsunit. Daarnaast zal gewerkt worden aan een eindejaarsupdate van het [overzicht](#) van effectieve interventies om naleving van gedragsmaatregelen te bevorderen. Daarnaast wordt gestart met het verzamelen van literatuur over lessen en aanbevelingen voor toekomstige crises.

Inspirerende praktijkvoorbeelden

De laatste drie verhalen met de thema's thuiszorg, IC en kinderdagverblijf worden binnenkort gepubliceerd. Daarnaast worden de mogelijkheden verkend om de geleerde lessen en inzichten verder te verspreiden en wordt gewerkt aan een uitgebreide kwalitatieve analyse van de verhalen.

2. Kennis ontwikkelen

Vragenlijstonderzoek ronde 17

Ronde 17 van het vragenlijstonderzoek wordt afgenomen van 1 tot 5 december. De resultaten worden op 16 december gepresenteerd in een online sessie en op 17 december gepubliceerd op de webpagina's van de gedragsunit op RIVM.nl.

Verdiepend kwalitatief onderzoek

In de week van 22-26 november zal de twaalfde en laatste interviewronde met het interviewcohort worden uitgevoerd. Resultaten van deze interviews worden meegenomen in diverse producten en presentaties van de gedragsunit. Er is gestart met verdiepende analyses uitgevoerd over het gehele cohortonderzoek.

Coronadashboard trendonderzoek

Op verzoek van kabinet/OMT wordt een ingelaste 'flitsmeting' uitgevoerd over naleving van basisregels, als input voor het (OMT overleg ten behoeve van het) weegmoment van 12 november.

Op 9 november worden de resultaten van ronde 20 van het trendonderzoek gepubliceerd. In de week van 15 november vindt de 21^e ronde van het trendonderzoek plaats. Publicatie van de resultaten vindt 30 november plaats. Ronde 22 start in de week van 6 december. Publicatie van de resultaten vindt 21 december plaats. Er wordt nog beoordeeld of ronde 23 in de week van 27 december wordt uitgevraagd, omdat zowel uitvraag als duiding dan in de kerstvakantie vallen. Resultaten van alle rondes worden gepubliceerd op het Coronadashboard van de Rijksoverheid. Op de webpagina's van de gedragsunit op RIVM.nl. wordt duiding en verantwoording opgenomen: www.rivm.nl/gedragsonderzoek/trendonderzoek. De data die op geaggregeerd niveau gepresenteerd worden op het Dashboard, zijn voor nadere analyses door derden beschikbaar via data.rivm.nl

Rapid response, verdiepend onderzoek

- Het wetenschappelijke rapport over quarantaine- en isolatie-ondersteuning wordt in december openbaar gemaakt. De resultaten zijn al in een eerder stadium met VWS gedeeld.
- Er wordt medio november een factsheet over testen opgeleverd, waarin een update over testgedrag wordt opgenomen, zoals het gebruik van zelftesten, testen bij klachten en gedrag van specifieke groepen.
- Er wordt een vignettetestudie Testadvies uitgevoerd. Deze moet de vraag beantwoorden of de aanpassing van het advies van 'Laat je testen bij klachten' naar het advies 'Gebruik als het niet anders kan, een zelftest', tot een hoger aantal afgenomen (zelf)testen zal leiden. De resultaten zijn 19 november beschikbaar en dienen als input voor het OMT.
- Ook in meetronde 16 van het vragenlijstonderzoek wordt een analyse gemaakt van opmerkingen bij de vraag "Heeft u nog opmerkingen over de coronamaatregelen in het algemeen, dan kunt u dat hieronder schrijven". De resultaten worden op 5 november gelijktijdig met de cijfers van het vragenlijstonderzoek gepubliceerd.

3. Kennisintegratie en -disseminatie

3.2 Kennisintegratie

- De memo 'draagvlak, vertrouwen en ervaren rechtvaardigheid' wordt begin november gepubliceerd op de webpagina's van de Corona Gedragsunit.
- Op 12 november verschijnt het rapport 'Inventarisatie Nederlandse COVID-19 Onderzoeken: Preventie en Zorg & Brede Maatschappelijke vraagstukken, rapportage nr. 13 met een update over het thema leefstijl. Op 12 november worden de resultaten ook gepresenteerd in een online duidingssessie.
- Eind december verschijnt een geïntegreerd product op van basis van alle inventarisaties van Nederlandse COVID-19 onderzoeken tot nu toe.
- Op verzoek van VWS wordt verkend welke informatie de gedragsunit kan bieden ten aanzien van (zelf ervaren) kwetsbare mensen die in zelfisolatie zijn. Doel is aanbevelingen te geven welke ondersteuning kan worden geboden voor deze mensen.
- Dit jaar worden de analyses voor verschillende wetenschappelijke publicaties gedaan. De daadwerkelijke publicaties staan op de planning voor 2022.

3.3 Kennisdisseminatie

Online sessies en trainingen

- Op 8 november wordt een openbare duidingssessie gehouden over de resultaten van de 16^e ronde van het vragenlijstonderzoek, gecombineerd met de bevindingen van de interviews.
- Op 18 november organiseert de gedragsunit samen met het NKC een sessie op de Dag van het Gedrag in Den Haag, over de toepassing van gedragskennis in beleid en communicatie.
- Begin november zal de e-learning Gedrag en Corona online gaan, een samenwerking van de NSPOH en de gedragsunit. Deze e-learning is ontwikkeld voor beleidsmakers en communicatieprofessionals, werkzaam bij bijvoorbeeld ministeries, GGD'en, gemeenten en veiligheidsregio's, die meer willen leren over gedrag.
- Tijdens het EUHPA congres van 11 november zal 5.1.2e een inleiding verzorgen als onderdeel van een workshop over duidelijke wetenschapscommunicatie, waarbij zij voorbeelden zal geven uit het werk van de Corona Gedragsunit.
- Naar aanleiding van de memo 'Impact van COVID-19 maatregelen op stakeholders in organisaties en netwerken: vijf lessen uit de praktijk' zal in de loop van november een podcast te beluisteren zijn. Deze podcast maakt deel uit van het RIVM pilotproject 'Leefomgeving en gezondheid' waarvoor in totaal zes podcasts zijn opgenomen. De link wordt o.a. gedeeld via de sociale media-kanalen van het RIVM en de nieuwsbrief Corona & Gedrag.
- Op 6 december spreken 5.1.2e en 5.1.2e namens de gedragsunit bij de Vaccinatie Alliantie, georganiseerd vanuit de Influenza stichting. Hier zal worden gesproken over wat we kunnen leren van de Corona vaccinatiecampagne voor andere vaccinatiecampagnes.

5.1.2e, 5.1.2e en 5.1.2e
RIVM Corona Gedragsunit